

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

6-2022

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

TA'LIM JARAYONIDA ONLAYN O'QUV KURSLARNING IJOBIY VA ZAIF TOMONLARI

ОНЛАЙН-КУРС В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ПОЛОЖИТЕЛЬНО И СЛАБЕ СТОРОН

ONLINE COURSES IN THE EDUCATION PROCESS PROS AND WEAKNESSES

Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich¹, Otaxanov Nurillo Abdumalikovich²

¹Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich

– O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Farg'ona filiali o'qituvchisi.

²Otaxanov Nurillo Abdumalikovich

– NamDU "Informatika kafedrası" pedagogika fanlari nomzodi, professor.

Annotatsiya

Ushbu maqolaning dolzarbligi ta'lim jarayoniga onlayn kurslarning joriy etilishi bilan bog'liq. Maqolaning ustuvor maqsadi onlayn ta'limning ijobiy va zaif tomonlarini aniqlashdir. O'zbekiston sharoitida onlayn ta'limni ahamiyati va dolzarbligi tahlil qilinadi. Sharoitda kelib chiqib, hamma narsani hisobga olish kerak, talaba onlayn o'qiganda vijdonan va sidqidildan yondashmog'i darkor. Undan tashqari texnik imkoniyatlarni ham albatta hisobga olish shart. Har narsani yaxshi va yomon tomoni bo'lgani kabi, onlayn ta'limda ham shunday muammolar mavjud.

Аннотация

Актуальность данной статьи связана с внедрением онлайн-курсов в учебный процесс. Основная цель статьи - выявить положительные и отрицательные стороны онлайн-образования. Анализируется важность и ценность онлайн-образования в условиях Узбекистана. Учитывая все обстоятельства, студент должен быть добросовестным и серьезным при обучении онлайн. Кроме того, необходимо учитывать технические возможности. Как и во всем, онлайн-образование имеет свои плюсы и минусы.

Abstract

The relevance of this article is related to the introduction of online courses into the educational process. The primary goal of the article is to identify the positive and negative aspects of online education. The importance and value of online education in the conditions of Uzbekistan is analyzed. All things considered, a student needs to be conscientious and serious when studying online. In addition, technical capabilities must be taken into account. As with everything, online education has its pros and cons.

Kalit so'zlar: onlayn ta'lim, ta'lim jarayoni, vizual dizayni, zaif tomonlari, onlayn kurslar, virtual maydon, kompyuter texnologiyalari.

Ключевые слова: онлайн-образование, образовательный процесс, визуальное оформление, недостатки, онлайн-курс, виртуальное пространство, компьютерные технологии.

Key words: online education, educational process, visual design, weaknesses, online courses, virtual space, computer technologies.

KIRISH

Hozirgi vaqtda ta'lim jarayonini onlayn kurslardan foydalanmasdan tasavvur qilish qiyin. Ommaviy onlayn kurslar sonining tez o'sishi ularga ta'lim tashkilotlarida qiziqish uyg'otmoqda.

Albatta, malakali o'qituvchi an'anaviy darslarda talabalarga juda samarali ta'sir ko'rsatishi mumkin. Biroq, onlayn kursda o'rganish amalga oshirilganda, e'tiborni bilvosita aloqa orqali ham nazorat qilish va rag'batlantirish mumkin. Buning uchun siz faqat tegishli vositalardan foydalanishingiz kerak: materiallarning vizual dizayni, kurs bo'yicha bildirishnomalar va qo'llab-quvvatlash, dastur va vazifalarni qurish mantig'i va boshqalar. Onlayn ta'lim aslida har qanday o'qituvchiga talabalar orasida mashhur bo'ladigan kursni yaratishga imkon beradi. Bundan tashqari, agar onlayn ta'limni joriy etishda fanning o'ziga xos xususiyatlari hisobga olinmasa, maxsus tayyorlash yo'nalishi talabalar, hatto mukammal kurs ham salbiy natija berishi mumkin. Malaka va jarayonni to'g'ri tashkil etish nafaqat kursni yaratish, balki uni qo'llash uchun ham zarurdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Onlayn ta'limni o'qitish texnologiyalaridan foydalanishning nazariyasi va amaliyoti masalalari, uning didaktik va metodik asoslari, shuningdek, onlayn ta'lim jarayonini yurtimizda

qo'llash muammolari, o'quv mazmunining variativligi yurtimiz olimlari A.Abduqodirov, N.Muslimov, U.Begimkulov, A.Hayitov, M.Lutfillaev, N.Taylaqov, MDH olimlari Ye.Polat, A.Andreev, N.Naydenova, G.Levkin, I.Varganova, N.Valyushina, R.Pimonov, N.Gavrilov, I.Zadorojnyaya, S.Berejnaya, M.A.Malsheva, S.Bogdanova va Xorij olimlari A.Amadco, I.Allen, J.Seaman, D.Keegan, H.Kappel, B.Lehmann, J.Loeper, B.Holmberg, M.Dougiamas, P.Taylorlar tomonidan tadqiq etilgan.

Shu bilan birga uzluksiz ta'limni onlayn ta'lim bilan nazariy, psixologik-pedagogik va ijtimoiy-iqtisodiy asoslari, kasbiy tayyorgarlik tizimi, ta'lim sifati menejmentini takomillashtirish masalalari, o'qituvchining mahorati, shaxsiy sifatlarini olimlarimiz J.Yo'ldoshev, R.Djuraev, R.Aholidinov, S.Turg'unov, X.Rashidov, SH.Qurbonov, U.Inoyatov, N.Raxmonkulova, R.Safarova, M.Yuldashev, MDHning olimlari V.Gorshkova, I.Podlasiy, A.Solajin kabi olimlari tomonidan o'rganilib, ilmiy-metodik asoslari ishlab chiqilgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

O'qituvchining asosiy vazifalaridan biri – ta'lim makonini yaratish va onlayn kurslar uchun ham mustaqil topshiriqlarni amalga oshiradilar [1;6]. Faqat bu yerda bu makon qisman yoki to'liq virtual bo'ladi (tanlangan o'quv modeliga qarab: aralash yoki to'liq masofaviy ta'lim). Faqat onlayn formatning imkoniyatlari va cheklovlarini tushunish kerak va siz dizaynni boshlashingiz mumkin. Bundan tashqari, ochiq onlayn kurslardagi bu joy o'qituvchi atrofida qurilgan. Tadqiqot natijalari onlayn kurslar tinglovchilari uchun bu xarizma ekanligini tasdiqlaydi video ma'ruzalar sifatini baholashda hal qiluvchi omillardir. Ya'ni, kurs, albatta, talabalar uchun tuzilgan va loyihalashda ularning maqsad va vazifalari birinchi o'ringa qo'yiladi. Ammo bu kursning asosiy elementi uning mualliflari, o'sha "jonli" bilimlarning tashuvchilari. Va onlayn formatda ushbu bilimning zarralari undan foydalanmasdan qaraganda ancha katta auditoriyaga etkazilishi mumkin. Bu nafaqat materialni berish, balki uni qandaydir nazorat bilan zaxiralash ham juda muhimdir. Aks holda, sessiyaga kelgan auditoriyaning bir qismi amaliyot va laboratoriya ishlariga tayyor bo'lmasligi mumkin.

Onlayn ta'limning avzal tomonlari quyidagilardan iborat:

- ko'p sonli talabalarni qamrab olish, auditoriyalar shart emas;
- nazariy materialni taqdim etish va topshiriqlarni bajarish uchun zamonaviy va interaktiv texnologiyalardan foydalanish;
- mobillilik, harakatchanlik va 24/7 rejimida mashq qilish - istalgan joyda va istalgan vaqtda o'qish qobiliyati;
- o'zgaruvchanlik va xilma-xillik;
- ma'ruzalarni bir necha marta tinglash imkoniyati (agar u qiziqarli bo'lsa yoki materialning tafsilotlarini aniqlashtirish uchun);
- nogironlar uchun onlayn kurslar orqali malaka oshirish;
- o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini tarbiyalash imkoniyati;
- o'quv jarayonini optimallashtirish (o'qituvchining aloqa yukini oqilona doirada kamaytirish);
- kunduzgi ta'lim jarayonida har doim ham izchil va aniq nazorat qilinmagan talabalarning nafaqat auditoriya, balki mustaqil ishlarini ham sifatli tashkil etish;
- universitet uchun - joylashish imkoniyati va natijada universitet reytingining oshishi.

Bundan tashqari, onlayn kurs doirasida talabalar qulay sharoitda bo'lgani uchun nazorat topshiriqlarini bajarishda kamroq stressga duchor bo'ladilar hamda test jarayonida yo'l qo'yilgan xatolar haqidagi natija va ma'lumotlarni ham tezroq oladilar. Boshqa tomondan, o'qituvchi uchun, bu ish qanchalik mustaqil bajarilishini nazorat qilish qiyinroq [4]. Shuning uchun, shunchaki hisobdan chiqarmasdan bajarilishi mumkin bo'lgan vazifalarni tuzish kerak ma'ruza materiallaridan javob, lekin faqat mavzuni to'liq tushungandan keyin.

Zamonaviy avlod virtual makonda yashaydi, shuning uchun onlayn kurslar o'zlarining bo'sh vaqtlarini o'qish bilan birlashtirish yoki boshqacha qilib aytganda, ular uchun qiziqarli va tegishli joyda ta'lim olish imkoniyatini berish uchun yaxshi fikrdir. Onlayn kurslarda qatnashish, bo'lajak abituriyentlarga kasbiy yo'nalish bo'yicha qo'shimcha yordam berishi mumkin, ta'limning oldingi bosqichida boshqa yo'nalishda tahsil olgan bakalavriat va magistratura talabalarini, shuningdek, masofaviy ta'limning barcha talabalarini axborot bilan ta'minlash. Shu bilan birga, onlayn ta'lim ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarining birgalikdagi faoliyatini amalga oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Yuqorida sanab o'tilgan afzalliklarga qo'shimcha ravishda, bizning nuqtai nazarimizdan, quyidagilarni alohida ta'kidlash mumkin: onlayn kurslar chet elliklarni o'qitishda ham yordam beradi, chunki ular uchun umumiy oqimda o'qish qiyin va o'qituvchi uchun hech qanday imkoniyat yo'q. ularga ko'p vaqt ajratish, chunki boshqa talabalar ham e'tiborni talab qiladi.

O'qituvchining vaqtini optimallashtirish katta ahamiyatga ega, bu vaqtni fanga yoki agar o'qituvchi bo'lsa, foydalanishga imkon beradi. Fan uslubchisi, allaqachon yaratilgan materialni yakunlash va o'qitish sifatini oshirish uchun- uslubiy ish. Umuman olganda, o'qituvchi uchun onlayn kurslarning kuchi o'zini namoyon qilish imkoniyatida, o'z tajribasini cheksiz miqdordagi talabalarga o'tkazishda; talabalar uchun bu ta'limning mavjudligi, o'z malakalarini oshirish, kelajakda hamkorlik qilish uchun yangi aloqalarni o'rnatish imkoniyatida.

Agar biz onlayn ta'limning zaif tomonlari haqida gapiradigan bo'lsak (va ular juda ko'p), unda quyidagilarni ta'kidlash kerak:

- onlayn kurslarni yaratishning ko'p vaqt talab qiladigan va yuqori narxi;
- talabalar tomonidan materialni tahlil qilish va sintez qilish qobiliyatini yo'qotish onlayn kurslarda u deyarli tayyor holda beriladi va hech narsani o'ylash kerak emas;
- bir nechta testlarni o'tkazish imkoniyati (natijada baholash talabaning bilimni yetarli darajada aks ettirmaydi);
- proktoring (talabalarining autentifikatsiyasi) bilan bog'liq muammolar - shuning uchun e'lon qilingan talaba haqiqatda kursda o'qiyotganligini nazorat qila olmaslik, ya'ni uni o'rniga boshqa talaba uning uchun topshiriqlarni bajarishi mumkin;
- ta'limni haddan tashqari rasmiylashtirish va tartibga solish, uning ijodiy tarkibiy qismini cheklash (ba'zi hollarda bostirish);
- ma'ruzachi tomonidan o'quv materialini bir tomonlama taqdim etishi, "jonli" dialogning yo'qligi tinglovchilar e'tiborini chalg'itishi mumkin: odatda ma'ruza davomida qandaydir savol, mulohazalar, qo'shimchalar, misollar o'quv materialini va talabalarni "jonlantiradi" O'zlari (har bir iqtidorli o'qituvchi tinglovchilar e'tiborini ushlab turishning zamonaviy texnik usullariga ega emas). O'qituvchi va talaba (o'quvchi) o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri (shaxsiy) o'zaro aloqaning yo'qligi ko'proq bilim olishga, ko'nikmalarni shakllantirishga kamroq e'tibor qaratib, kompetensiyaga asoslangan yondashuvni to'liq amalga oshirishga imkon bermaydi.

O'qituvchi bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqaning yo'qligi, agar u juda yuqori malakaga ega bo'lmasa, ijobiy moment deb hisoblanishi mumkin. Masalan, professorning ma'ruzalari oddiy o'qituvchining ma'ruzalariga qaraganda ko'proq auditoriyani to'playdi. Ko'pincha o'qituvchilar o'zlarining tor mavzularida malakali bo'lib, ular zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo'yicha mutaxassislardan jiddiy yordam talab qiladilar, chunki kursni Boloniya tizimining tuzilishiga mos kelmasa, qurish mumkin emas. Biz bu kamchiliklarning barchasiga rozi bo'lishimiz mumkin, ammo tegishli energiya bilan, ta'lim sohasining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda va aniq maqsadda onlayn kursni ishlab chiqish va foydalanishga oqilona yondashish bilan juda yaxshi natijalarga erishish mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, hozirgacha hech qanday OOO'Kni (ommaviy onlayn o'quv kurslarini) mantiqiy fikrlashga asoslangan kontseptual apparat yaratilgan dastlabki bosqichdagi o'qituvchining ishi bilan taqqoslab bo'lmaydi. Vaqtingizni, ish joyingizni, amalga oshirishga intizomli yondashuvni mustaqil ravishda tashkil qiling topshiriqlar har bir talaba uchun emas.

Ba'zi fanlar, shu jumladan chet tili, o'qituvchi va boshqa talabalar bilan yuzma-yuz muloqot orqali og'zaki nutq ko'nikmalarini (ayniqsa, o'z-o'zidan) shakllantirishni talab qiladi, shuning uchun bu holda ommaviy onlayn kurs faqat sinfga foydali qo'shimcha bo'lishi mumkin. Darhaqiqat, onlayn kurslar yordamida chet tillarini o'rgatish muammosi mavjud. Ushbu sohada (garchi u juda ko'p kurslardan foydalansa ham va ular mashhur bo'lsa-da), onlayn o'rganish imkoniyatlari juda cheklangan, ayniqsa ommaviy onlayn kurslar formatida [2; 7]. Dastlabki bosqichda ham, keyingi (o'rta va ilg'or) bosqichlarda ham faqat "jonli" muloqot va o'qituvchi bilan doimiy o'zaro hamkorlik til materialini to'g'ri o'zlashtirish va kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirishda muvaffaqiyatga erishishga yordam beradi.

Chet tilini o'qitishning har bir bosqichida o'quv jarayoni chet tilini amaliy o'zlashtirishning har qanday qismini o'z ichiga olgan nutq mashqlari bilan to'yingan bo'lishi kerak [8;9]. Talabalar taqdimotlar qilishlari, muhokamalarda qatnashishlari va bir-birlari bilan chet tilida gaplashishlari kerak. Shuni ta'kidlash kerakki, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalari o'lchovi chet tilidan test bajarish

emas, balki bu o'quv mashqlaridan biridir. Faqat savollar berishda, ularga javob berishda, o'qituvchi bilan suhbatda yoki "talaba-talaba" juftligida, taklif qilingan materialning asosiy mavzusini aniqlashda, unga izohlar va boshqalar. talabani chet tilidan keyingi foydalanishga tayyorlik darajasini aniqlash mumkin. Bu, ayniqsa, agar talaba chet tilini undan keyingi kasbiy sohada og'zaki va yozma muloqotda foydalanish uchun (birinchi navbatda, intellektual mehnat bilan bog'liq kasblar haqida gap ketganda), shuningdek, chet elda ta'lim olish uchun o'rganayotgan bo'lsa, to'g'ri keladi [5]. Bundan tashqari, onlaynda ishlash juda qiyin bo'lgan nutq aloqasining eng zaif tomonlari bu fonetika, yozish va gapirishdir, chunki ularning barchasi muhokamani, fikr-mulohazalarni, jismoniy nazoratni talab qiladi.

Shu bilan birga, shuni ta'kidlash kerakki, grammatikaning muayyan birliklaridan foydalanish bo'yicha muayyan ko'nikmalarni shakllantirish va avtomatlashtirish, o'qish va tinglash ko'nikmalarini rivojlantirish onlayn formatda amalga oshirilishi mumkin va amalga oshirilishi kerak [7]. Bunday kurslar va ishlanmalar allaqachon mavjud bo'lganligi sababli, professor-o'qituvchilarni tarbiyalash kerak ushbu materiallardan foydalanish va ularni yanada optimallashtirishga jalb qilish, shuningdek, ushbu sohada yangi materiallarni ishlab chiqish.

Bizning fikrimizcha, hozircha onlayn o'rganish kuchli tomonlardan ko'ra ko'proq zaif tomonlarga ega. Agar nazariy jihatdan auditoriyani ma'lumot bilan ta'minlash hali ham mumkin bo'lsa, amalda bu muammoli. Bundan tashqari, bilimlarni nazorat qilishni to'liq amalga oshirish mumkin emas. Testdan o'tish talabani o'quv materialini to'g'ri o'zlashtirganini anglatmaydi (siz bilimga emas, mantiqqa asoslangan testdan o'tishingiz mumkin). Akademik muhitda "jonli" muloqotning yo'qligi tufayli oliy ta'lim sifati pasayganini afsus bilan aytishga majburmiz. Onlayn ta'limning "tahdidlari" kompyuter texnologiyalari bo'yicha to'liq malakaga ega bo'lmagan, ammo an'anaviy tizim bo'yicha o'z intizomini yuqori professional darajada o'rgatadigan o'qituvchilar sonining qisqarishini o'z ichiga oladi. Agar o'qituvchi va talaba o'rtasida shaxsiy muloqot qilish imkoniyati mavjud bo'lsa (va hozircha u mavjud), bu imkoniyatni iloji boricha, birinchi navbatda, sinf soatlarini ko'paytirish orqali amalga oshirish kerak. O'qituvchi va talaba o'rtasidagi shaxsiy muloqot, ma'lumot komponentidan tashqari, ta'limni xizmat ko'rsatish sohasiga aylantiradigan, afsuski, hozir deyarli esda qolmaydigan tarbiyaviy daqiqalarni ham o'z ichiga oladi. Ehtimol, chuqur g'ayratli talabalar bo'lsa, onlayn ta'lim o'rinli bo'ladi. Ammo amalda siz ko'pincha o'z vaqtingizni rejalashtirish, kerakli ma'lumotni samarali izlay olmaslik bilan duch kelishingiz mumkin. Bundan tashqari, virtual reallik real hayotda zarur bo'lgan jamoaviy ishlarni o'rgata olmaydi.

XULOSA

Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, o'qituvchi uchun onlayn kurslar uslubiy tajribaning qimmatli manbai, umuman olganda, ijobiydir. Agar u o'zining onlayn kursini yaratishni rejalashtirsa, bu tajriba ayniqsa foydalidir. Biroq, onlayn kurslar o'qituvchi bilan "jonli" muloqotni almashtira olmaydigan ko'plab fanlar mavjud. Zamonaviy sharoitda, klassik ta'limga qo'shimcha sifatida, onlayn ta'lim dolzarb va zarur, ammo faqat qo'shimcha sifatida.

Shunday qilib, onlayn ta'limni ta'lim jarayoniga joriy etish muammosini tahlil qilish uning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash imkonini berdi. Ko'rsatilgandek, onlayn kurslarning rivojlanish salohiyati foydalanuvchilarga tadqiqotning yangi turlari, o'z-o'zini o'qitish, intellektual faoliyat. An'anaviy o'rganish bilan bir qatorda ular intellektual va kasbiy jihatdan rivojlangan shaxs, mustaqillikni rivojlantirishga yordam beradi, ta'lim axborotining yangi manbalaridan foydalanishni ta'minlaydi. Muallifning onlayn kurslarning didaktik salohiyati haqidagi xulosasi shundan iboratki, ulardan foydalanish mustaqil kognitiv faoliyatning yangi shakllarini shakllantirish imkoniyatini beradi va Internet resurslaridan samarali foydalanishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR

1. Goncharuk N.P. O'quv jarayoniga pedagogik va axborot texnologiyalarining integratsiyasi / N.P. Goncharuk, E.I. Xromova // Qozon pedagogika jurnali. - Qozon. - 2018 yil - 4-son (129). - FROM. 32-37.
2. Ereemeeva G.R. MooShe tizimi orqali ingliz tili // Qozon pedagogika jurnali / G.R. Ereemeeva, O.K. Melnikov. - Qozon. - 2018 yil - 1-son (126). - S. 103-107.
3. Zinchenko V.P. Tirik bilim / V.P. Zinchenko. - Samara: "SGPU" nashriyoti, 1998. - 216 p.
4. Manukyants S.V. Asosiy iqtisodiy fanlar bo'yicha elektron kurs bo'yicha talabalarning mustaqil ishlarni tashkil etish / S.V. Manukyants // Nazariy ta'limning zamonaviy muammolari / Vseros materiallari. ilmiy usul. konf. - Yoshkar-Ola: PSTU nashriyoti, 2015. - S. 60-63.
5. Murneva M.I. Nolingvistik fakultetlarda ingliz tilini o'qitishning zamonaviy texnologiyasi: fan yoki san'at? / M.I. Murneva, N.A. Shestakova, E.V. Samoylova // Filologiya fanlari. Nazariya va amaliyotga oid savollar. - Tambov. - 2018. - No 3-2 (81). - S. 415-418.

PEDAGOGIKA

6. Nexaev I.N. Onlayn kurslar yordamida o'quv jarayoni sifatini tahlil qilish / I.N. Nexaev // Elektron ta'limning ilg'or tajribalari / Materiallar II metodi. konf. Rossiya Federatsiyasi Fan va ta'lim vazirligi; Tomsk davlat universiteti, 2016. - S. 8-14.
7. Nurieva N.S. CHet tili va talabalarning kasbiy tayyorgarligi bo'yicha onlayn video materiallardan foydalanish / N.S. Nurieva, T.D. Borisova // Qozon pedagogika jurnali. - Qozon. - 2018 yil - 4-son (129). - S. 158-163.
8. Shamina N.V. Nolingvistik fakultetlarda chet tillarini o'qitishning innovatsion texnologiyalari / N.V. SHamin // Mordoviya universitetining axborotnomasi: Gumanitar fanlar / Moskva davlat universiteti. N. P. Ogareva. - Saransk. - 2008. - No 3. - S. 218-221.
9. Shamina N.V. Talabalarda tinglash, nutq va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish tajribasidan / N.V. SHamina // Aloqaning lingvistik va ekstralingvistik muammolari: nazariy va amaliy jihatlar / Universitetlararo. SHanba. ilmiy tr. Muammo. 11. - Saransk: Mordov nashriyoti. un-ta, 2017. - S. 248-252.

